

FATUMER

Juliol 2020 | 3.5 € IVA Inclòs | REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI

LA CRISI DEL COVID-19

Des de fa uns mesos el món viu trasbalsat per la pandèmia produïda pel virus anomenat covid-19, que ha provocat al nostre país una greu crisi sanitària, econòmica i social, de conseqüències imprevisibles. Per a fer front a una situació com aquesta cal actuar col·lectivament pel bé de la comunitat, aparcant diferències i antagonismes. Hem comprovat la importància de la sanitat pública que cal reforçar amb tots els recursos i serveis que darrerament s'havien externalitzat (millor dit, privatitzat), con s'ha fet

també en moltes residències de la gent gran, que no disposaven dels recursos ni del personal necessari per atendre les persones contagiades. No és ni just ni democràtic que serveis bàsics tan importants es considerin i es converteixin en un negoci per a l'empresa privada, encarint així el servei i perjudicant els usuaris i el personal sanitari. Servirà aquesta experiència per a millorar la sanitat i les residències de la gent gran? Esperem que sí.

SUMARI

EDITORIAL	1
FEM MEMÒRIA	
Camins històrics del Pinell de Brai (III)	3
LA NOSTRA TERRA	
Els carreters	6
Les peonades i les conllogues	8
Famílies d'abans: Família de la Venta	10
NOTÍCIES	
El desconfinament infantil	10
Tala dels pins del Quartel	12
Camí de la Murta a la Llambusquera	13
Alumnes de 6è	13
Epidèmies periòdiques	14
COL-LABORACIONS	
De Tarragona a Toronto	16
La prescripció dels deutes	17
Emocions i salut	18
ACTES DELS PLENS DE L'AJUNTAMENT	20
EL TEMPS	22
PASSATEMPS	23
INFORMACIÓ D'INTERÈS	24
SOLUCIÓ AL QUI ÉS QUI	24
COL-LABORADORS	25
PLANTES DEL TERME	27
INDRETS DEL PINELL	27
CONTRAPORTADA	28

EDITA

ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI

www.fut-es/~acpibro

C/e: acpibro@fut.es

http://www.webfacil.tinet.org/acpibro

facebook // pi del broi

Totes les opinions, suggeriments i articles signat són responsabilitat dels seus autors. Lo Fatumer los publicarà sempre que siguin respectuosos amb les persones i institucions.

CONSELL DE REDACCIÓ

Selvi Alcon, Agustí Colell, Joan Ferré, Magda Ferré, Ramon Hernández, Marc Martínez Aroca, Antònia Serres i Laura Vallespi.

COL-LABORADORS

Àngel Altadill, Eleuteri Martínez, Assumpció Palau.

PORTADA

Les dones al mercat segons les normes del confinament.

Foto: Antònia Serres

FOTOGRAFIES

Antònia Serres

CONCEPCIÓ GRÀFICA I IMPRESSIÓ

TIRADA

300 exemplars

SUSCRIPCIÓ ANUAL (4 números)

12€

DIPÒSIT LEGAL

T-1436-95

ISSN

2013-6552

AMB LA COL-LABORACIÓ DE:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de la Presidència**

**CONSELL COMARCAL
DE LA TERRA ALTA**

**AJUNTAMENT DEL
PINELL DE BRAI**

Diputació Tarragona

**COMPROMÈS AMB
L'ÈTICA PERIODÍSTICA**
Consell de la Informació
de Catalunya

CAMINS HISTÒRICS DEL PINELL DE BRAI (III)

RAMON HERNÁNDEZ MARCH

La vila del Pinell dins l'itinerari de Lleida a Tortosa i València

La importància de les ciutats de Lleida i Tortosa i la seva connexió ja es sabuda a l'edat mitjana. Els destacats vincles comercials gràcies a la navegació del riu Ebre, facilitava el tràfic de blats des de l'Aragó i les terres de ponent cap al litoral, passant per l'actual capital del Baix Ebre i el seu port fluvial. A la vegada comunicades per diferents rutes terrestres a banda i banda del riu i l'itinerari que passava pel Pinell. Aquest darrer seria el trajecte més curt entre les dues ciutats, el més important i per això el més documentat. Es més, l'ús d'aquesta darrera ruta ho posava de manifest el 1585 Enric Cork, notari i arquer de la guàrdia del cos reial de Felip II en la descripció del seu viatge acompanyant al rei a Saragossa, Barcelona i València. Cork amb la guàrdia reial, procedent de Lleida, Sarroca i Llardecans van entrar a les terres de l'Ebre per Flix, per continuar fins Ascó, Camposines i el Pinell on van fer nit. A l'endemà van restablir el viatge fins a Xerta passant pel barranc anomenat *la Ram* (van deixar enrere el camí ral que portava a Saragossa, referint-se al vial a partir de l'encreuament que portava a Prat de Compte i en direcció a l'Aragó) per continuar fins a Tortosa i València¹.

Convé fer ressaltar la rellevància de l'esmentat itinerari, gràcies a fonts documentals de referència per viatgers, utilitzades a la vegada posteriorment amb altres finalitats (cartografia militar, servei de postes...). Son diverses guies de viatge, repertoris o itineraris de camins editats als segles XVI, XVII, XVIII i XIX on consta el Pinell dins la ruta mencionada. Un dels més coneguts és el *Repertorio de todos los caminos de España* del cartògraf Valencià Joan de Villuga de 1543², també el d'Alonso de Meneses de 1576³ que aporten una valuosa informació de les principals vies de comunicació ja existents en aquella època i corroboren l'ús d'antics camins. En aquest cas, en sentit contrari al que va fer Cork; procedent de València la via entrava a les Terres de l'Ebre per la Galera per continuar fins a Tortosa, Xerta, Pinell, Camposines, Ascó, Flix, Llardecans, Sarroca, Albatàrrec i d'aquí a la ciutat de Lleida⁴. Altres son el d'Alonso de Meneses de 1679⁵, la guia de camins de Giuseppe Miseli publicada en Itàlia el 1684⁶ que corresponia al servei postal del papa Inocenci XI, la de Pedro Pontón

de 1727⁷, els itineraris de Matías Escribano de 1760⁸, 1767⁹, 1775¹⁰, 1798¹¹ i 1823¹² o la guia de camins de Santiago López de 1828¹³ on hi consten el mateix itinerari.

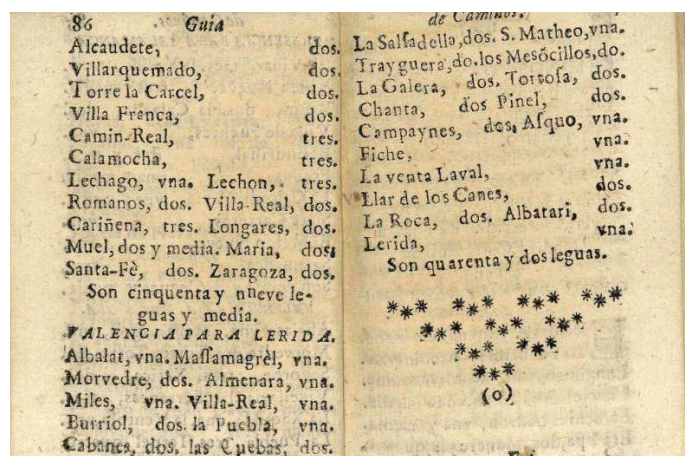

Fig. 1. Guia de camins de l'any 1727.

Diferent és el cas de la guia de Francisco Javier de Cabanes de 1830¹⁴ o la de Juan Cotarelo de 1843¹⁵. Fan constar una altra alternativa però cal tenir en compte que es desviava de la ruta principal abans mencionada. En aquest cas a partir d'Ascó, i pel camí de ferradura que portava fins a Móra d'Ebre (aquest tram per la drete de l'Ebre era part de l'itinerari de Mequinensa a Amposta) per agafar després el trajecte del camí que portava a Benissanet, Miravet i Pinell (pel coll d'Argoles) i continuar per la ruta habitual fins a Xerta i Tortosa. Cal tenir present que aquestes guies potser responien en aquest temps a interessos concrets com el servei de correus (servei de Móra a Benissanet, Miravet i Pinell), o estratègics militars en el segon cas.

1 CORK, Enrique: *Relación del viaje hecho por Felipe II en 1585 a Zaragoza, Barcelona y Valencia*, Morel-Fatio, Alfred; Rodríguez Villa, Antonio; (eds.), Madrid, 1876. pp. 181,182.

2 VILLUGA, Juan: *Repertorio de todos los caminos de España en el año de gracia de 1543*.

3 *Repertorio de caminos ordenado por Alfonso Meneses, impreso con licencia en Alcalá de Henares por Sebastian Martinez, fuera de la puerta delos martyres, año 1576*.

4 VILLUGA, Juan: *Repertorio de todos los caminos de España en el año de gracia de 1543*.

5 DE MENESES, Alonso. *Reportorio o Itinerario de los mas principales, y mejores caminos de España. Con el camino de Madrid a Roma, Y de Sevilla a Santiago de Galicia, Zaragoza, 1679*, p. 70.

6 MICELI, Giuseppe. *Guía de viajero escrita por Giuseppe Miceli en 1684. Correspondiente al servicio postal del Papa Inocencio XI*, cap. LX, p. 429.

7 PONTÓN, Pedro: *Guía de caminos para ir y venir por todas las provincias de España, Francia, Italia, y Alemania*. Imprenta Martínez Abar, Madrid, 1727, pp. 86-87.

8 ESCRIBANO, José Matías. *Itinerario Español, o guía de caminos, para ir desde Madrid à todas las ciudades, y villas mas principales de España y para ir de unas Ciudades à otras; y à algunas Cortes de Europa*.

Imprenta de Miguel Escribano, II edición, Madrid, 1760, p. 91.

9 *Ibidem*, III edición, Madrid, 1767, p. 81.

10 *Ibidem*, III edición, Madrid, 1775, p. 81.

11 *Ibidem*, III edición, Madrid, 1798, p. 81.

12 ESCRIBANO, José Matías. *Itinerario Español, o guía de caminos, para ir de unas ciudades a otras de España, y a algunas Cortes de Europa*. Barcelona, 1823, p. 81.

13 LÓPEZ, Santiago: *Nueva guía de caminos para ir desde Madrid, por los caminos de rueda y herradura à todas las ciudades y villas mas principales de España y Portugal*. Imprenta de la viuda de Aznar, Madrid, 1828, pp. 124-125.

14 DE CABANES, Francisco Javier: *Guía General de correos, postas y caminos del Reino de España: con un mapa itinerario de la Península*. Imprenta de Miguel de Burgos, Madrid, 1830, cap. II, p. 52.

15 COTARELO, Juan: *Guía militar en marcha o itinerario genera de España y Portugal, dividido en distritos militares: acompañado de una breve explicación geográfica y estadística de la península*. Imprenta Suárez, Madrid, 1843, p. 89.

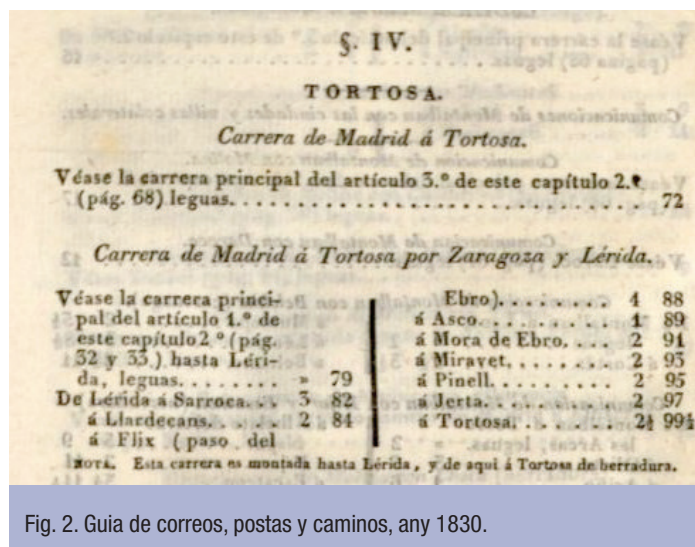

Fig. 2. Guia de correos, postas y caminos, any 1830.

Més enllà d'això, cal destacar el Pinell com un lloc de pas al llarg dels segles d'un itinerari importantíssim. Aquest unia de forma més directa dos ciutats destacades com Lleida i Tortosa fins passat el primer quart del segle XIX.

Les vies de comunicació del Pinell a Camposines

Pel que fa a la comunicació del Pinell amb Camposines (llogarret que va rebre carta de població l'any 1208 i situat en un nus important de comunicacions) es podia fer per l'antic camí de ferradura de Salvaterres ja documentat al terme del Pinell al segle XIV i que encara el trobem amb aquest nom a principis del segle XX. En aquest temps, el vial (actualment correspon al camí de les Rotes que porta fins Aigües Vives i el Cap del Terme) arribava fins la divisòria amb el terme de Miravet pel Camat (partida situada entre les de Coves Roges i el Cap del Terme). Creuava la serra del coll de Coves Roges i en aquest punt, ja al terme de Miravet es convertia en una senda anomenada, dreuera de Camposines (encara documentada al Pinell a la meitat del segle XIX amb aquest nom) i que continuava fins el barranc del cau del Llop. Barranc amunt i a poca distància, ascendia a la Serra del Migdia (451m) pel coll de Climent fins a la divisòria amb el terme de Benissanet. D'aquí, la senda baixava a les Salvaterres de Benissanet per connectar no massa lluny amb l'antic camí de ferradura de Gandesa a Miravet i Benissanet, prop de la Bassa Blanca, ubicada al costat del camí. Seguint aquesta via caminera en direcció a Miravet, s'arribava a l'altra que comunicava Corbera amb Miravet, també de ferradura. Agafant-la en aquest cas en direcció a Corbera es connectava amb el camí dit del Mas d'Alvarez i que passa molt a prop de la Torre de Salvaterres o Gandesola, a la vegada coneguda amb el nom de Cervelló o torre de la Vall, del s. XIII-XIV. Continuant per la Vall de la Torre, el vial creuava el camí de Corbera a Salvaterres i deixava a la dreta la part baixa de la partida de les Salvaterres ja a tocar amb el terme de Móra. Més endavant, el camí passava pel coll de Gandanyoles del terme de Móra i a poca distància creuava el riu Sec i enllaçava amb l'antic camí de Gandesa a Móra (convertit en gran part en carretera, l'actual N-420). D'aquí es podia anar a Móra o agafant la direcció de Gandesa, a 1,5Km s'arribava a Camposines. Des d'aquest punt es podia anar a Corbera, Gandesa... o a Ascó, Flix i Lleida. Aquest recorregut del Pinell a Camposines per continuar a Lleida, segurament seria el més antic i travessava una part més escabrosa i difícil de la serra del Migdia entre els termes de Miravet i Benissanet. L'ús del camí de Salvaterres pel terme del Pinell, la dreuera que creuava la serra el Migdia i els camins que discorrien per la Vall de la Torre feien

el recorregut més curt entre el Pinell i Camposines en comparació amb el camí carreter (ja documentat com a tal a la meitat del segle XIX) del Pinell al camí de Gandesa a Móra que era més fàcil però donava més volta. Aquest darrer, estava considerat ja al segle XVIII com un camí ral, per tant important, que del Pinell arribava a la divisòria del terme amb el de Miravet. Aquí es bifurcava amb el que portava al camí de Gandesa a Móra i el que anava directament a Móra d'Ebre (era l'antic camí del Pinell a Móra) per la partida Basses Noves al terme de Benissanet¹⁶.

Pel que fa al camí carreter a la divisòria entre els termes del Pinell i Miravet, i en direcció al de Gandesa a Móra d'Ebre continuava per creuar el terme de Miravet per la falda de la serra del Mig dia que li quedava a l'esquerra. Avançava per la partida de la Vall, deixant-la a la dreta fins arribar al lloc dels Quatre Camins¹⁷ a la divisòria amb el terme de Benissanet. Aquest tram, era també conegut amb el nom del camí del Pinell a Benissanet. Dels Quatre Camins, la pista continuava fins creuar el camí de la Vall, el coll de les Comes i el de Pesols o d'Escoda a la divisòria amb el terme de Móra d'Ebre i deixant la part baixa de les Salvaterres a l'esquerra. Més endavant el camí creuava el riu Sec i enllaçava a poca distància amb l'antiga via de comunicació de Gandesa a Móra d'Ebre. Des d'aquest punt, es podia anar per una banda a Móra d'Ebre, era una alternativa al camí principal del Pinell a Móra per les Basses noves al terme de Benissanet però donava més volta. Per l'altra, en direcció a Gandesa i a uns 5 Km portava a Camposines. D'aquí es podia anar a Corbera, Gandesa... o bé a Ascó, Flix, Lleida... De fet, aquest tram de camí (del Pinell al camí de Gandesa a Móra d'Ebre, Camposines i Ascó) a la meitat del segle XIX també era conegut com el camí del Pinell a Ascó.

Amb relació a la cartografia d'aquest darrer itinerari, trobem mapes corresponents a la província de Tarragona dels anys 1837¹⁸, 1853¹⁹... on apareix el tram des del Pinell fins el camí de Gandesa a Móra d'Ebre. D'altres com el de l'any 1895 hi consta la situació dels camins en aquell moment i l'evolució fins el 1916. És el cas de l'antic vial d'Ascó a Camposines (de ferradura), de Camposines al Pinell (el carreter), d'Ascó a Móra d'Ebre (de ferradura), de Móra d'Ebre a Benissanet i Miravet (carreter), de Miravet al Pinell pel Coll d'Argoles (de ferradura). Del camí principal del Pinell a Móra, una part carreter i el restant de ferradura... A la vegada les noves vies de comunicació com la carretera d'Ascó a Camposines, de Gandesa a Móra d'Ebre i del Pinell a Gandesa. En fase de construcció la del Pinell a Móra, acabada en part fins a Miravet i encara com a camí carreter de Miravet a Benissanet i Móra.

Finalment, amb la construcció de la carretera del Pinell a Miravet, Benissanet i Móra d'Ebre entre el 1914-1921 millorava considerablement les comunicacions entre el mencionats pobles en relació a l'antic i principal camí que portava del Pinell a Móra d'Ebre. Per això poc a poc quedaria en desús. El fet de construir les carreteres a partir de l'any 1860 del Pinell a Gandesa i de Gandesa a Móra per

16 Per l'antic camí del Pinell a Móra, a la vegada es podia accedir a Miravet i Benissanet però el recorregut era més llarg en comparació al camí del Pinell a Miravet pel coll d'Argoles que passat Miravet també portava a Benissanet i Móra d'Ebre.

17 El nom de lloc de Quatre Camins ve donat per ser una cruïlla de camins molt important segurament ja en època medieval; els procedents del Pinell, de Gandesa-Corbera, el de Móra i el de Miravet.

18 ICGC. *Mapa de Catalunya dividido en las cuatro provincias de Barcelona, Gerona, Lérida y Tarragona: gratis pasa los S.S. subscriptores al Guardia Nacional, 1837, escala 1:785 000 aprox.*

19 ICGC. *Provincia de Tarragona, parte de Catalunya Grabado por R. Alabern y E. Mabon, 1853, escala 1:580 000 aprox.*

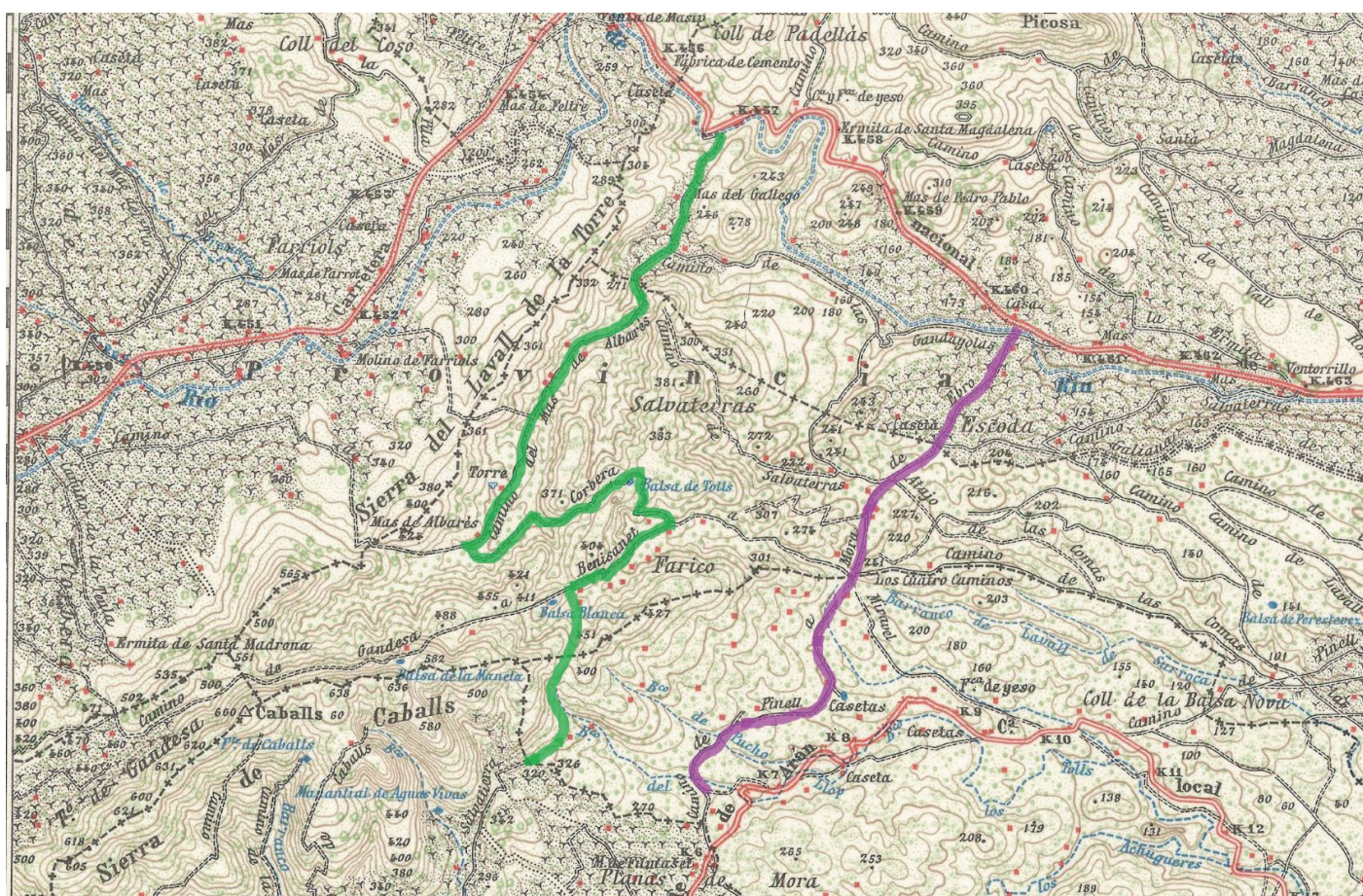

Fig. 3. Part del mapa de Móra d'Ebre, 2ª edició, any 1952.

- Camí del Pinell a Camposines pel camí de les Salvaterres i la dreuera de Camposines a partir de la divisòria entre el Pinell i Miravet.
- Camí del Pinell a Camposines pels Quatre Camins, a partir de la divisòria del Pinell amb Miravet (Part del camí del Pinell a Ascó).

Camposines facilitaven també les comunicacions entre les respectives poblacions i Camposines i poc a poc quedaria en desús la pista que de la divisòria del Pinell amb Miravet portava del Pinell a l'antic camí de Gandesa a Móra d'Ebre. També el camí de Salvaterres i la dreuera de Camposines. En el primer cas, utilitzat per portar a terres de conreu més que una via de comunicació com havia estat en temps passats i en el segon cas, en part desapareguda.

El Camí del Pinell a Tortosa

Pel que fa referència a la comunicació principal del Pinell a Tortosa es feia pel camí de Gandesa a Tortosa que passava pel Pinell. Continuava en direcció al riu Canaletes per creuar-lo, pel lloc de les Armes del Rei, el barranc de la Ram, el Fangar, Xerta, Tortosa... De fet aquest vial ja consta al segle XIV i abastament documentat en segles posteriors, vegeu Fatumer 91²⁰.

20 HERNANDEZ MARC, Ramon. "Camins Històrics del Pinell de Brai. El camí del Pinell a Gandesa i Corbera", Fatumer, núm. 91, (El Pinell de Brai) 2019, pp. 3-5.

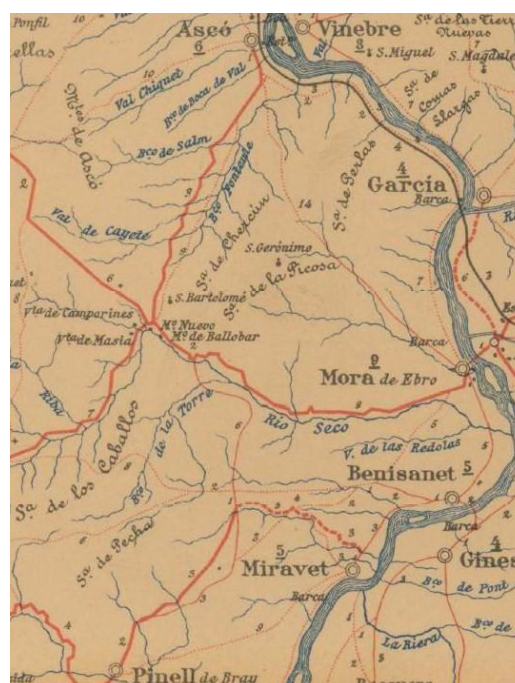

Fig. 4. Mapa de 1895 reeditat el 1916 amb les antigues i noves vies de comunicació, en aquest cas entre el Pinell i Ascó tant per l'interior com la vora del riu Ebre.

ELS CARRETERS

ANTÒNIA SERRES BUENAVENTURA

Fins als anys vint del segle passat, l'intercanvi comercial entre el poble i l'exterior es portava a terme amb carros de grosses rodes de fusta i llantes de ferro. Arrossegats per una o dues mules o matxos, portaven unes bosses per augmentar la càrrega i vela per protegir-se de la pluja i el fred. S'ha de considerar que la carretera de Gandesa a Tortosa es va construir al darrer terç del segle XIX, i la del Pinell a Móra, entre els anys 1913 i 1919.

Els homes que es dedicaven al transport es deien carreters¹. Salvador de Manuelet n'era un. Carregava cap a Tortosa draps i soles d'espardenyes d'espert (llavors tot s'aprofitava), que baratava per taronges. També baratava senaxos, sàrries i cabassos, que cosien les dones del poble, per fesols i patates. De tant en tant arribava fins a Corbera, on parava a ca l'Angeleta per fer el mateix intercanvi. Un altre carreter, Cisco de Crispina, comprava al poble draps i soles de cànem, ho portava al Baix Ebre i ho intercanviava per taronges. Després, es dirigia al Baix Aragó on baratava les taronges per llegums.

Els primers camions no van aparèixer pel poble fins a finals dels anys vint del segle passat. Foren els vehicles d'Agustí del Caque,

Busquets, Joan de Suano, Llorenç del Llauner, Llorençet, els Pequenys i la Rúbia de Ramonet de la Rosa. Però la guerra del 1936-39 va aturar el progrés i alguns camions foren requisats. A la postguerra només va quedar un camió, el de Joan de Suano. Wifredo González, l'encarregat de Regiones Devastadas, en va comprar un que anava amb gasògen i conduïa Llorençet. Més endavant, cap a 1946 el mateix Llorençet i Paco Feliu van comprar de segona mà un camió Ford. Normalment es dedicaven al transport de la terra refractària de les mines del poble. La gasolina estava racionada i els camioners tenien un *cupò* assignat, aquest límit privava que poguessin fer els viatges necessaris segons la demanda.

Aquesta situació va conduir que uns quants pagesos utilitzessin els carros uns dies a la setmana per transportar terra refractària dels Quatre Bancals de Macari a l'estació de Móra. L'encarregat de la mina, Josep de la Tereseta i el mestre don Augusto s'encarregaven d'organitzar els viatges. Quan tenien la demanda d'un vago de terra, avisaven els hòmens i a la tarda anaven a carregar el carro als Quatre Bancals. Tornaven al poble i ben dematí sortien cap a l'estació. En arribar a Móra la Nova pesaven la carrega a la bàscula que hi havia a l'entrant i els donaven un taló amb el pes. Si tenien temps, en arribar al poble es dirigien una altra vegada a la mina a carregar. El mestre Don Augusto recollia els talons i cada setmana o quinzena els pagaven a tant la tona de terra transportada.

1 Informants: Teresa del Vaquer, Teresa del Rei, Francisco de Serres, Josep de la Zabel, Fernando de Paloma.

Llorençet al costat del camió carregat de terra de la mina de Cucurny,

Es dedicaven a aquesta tasca Bernardo de Macari, Cisco de Pifanyo, Manel de la Ramunda, Cisco de Serres, Josep de Serres, Màximo del Penyado, los Secalls, Josep de Roman, Josep de Crispina, Manolo de l'Amàlia, Ramon de Borrasset, Mingo de la Marrojana, Victoriano, Agustí de Florència, Covarret i Cisco de Montagudet. Alguns transportaven la terra de les mines de la Solana o de la Lloba de Borrull.

A més de la terra refractària, també hi havia altres productes que sortien del Pinell. Salvador del Rei portava carbó fins a Sant Carlos de la Ràpita. Altres hòmens, entre els quals Cisco de la Mantonga, Salvador del Castellano i Josep de Borràs, anaven amb els carros al Baix Aragó a baratar sàrries i cabassos que cosien les dones del Pinell, per patates, llegums o farina.

Als anys quaranta i cinquanta es van arrencar molts olivers centenaris. Alguns carreters baixaven a l'estació de Móra la llenya que utilitzaven a les centrals tèrmiques per produir electricitat. Carregaven entre mil i mil tres-cents quilògrams de llenya. Els pagaven pel transport 30 ptes. per tona. (un pa blanc costava 16 ptes). Tardaven entre cinc i sis hores a fer el viatge. Mingo de la Zabel arrencava olivers i baixava la llenya a particulars de Móra. També baixava terra roja del ròssec de la mina d'Arnal i de Vinya als terrissaires de Miravet i Benissanet. Mingo va ser el darrer carreter, va plegar l'any 1966.

Les ventes de carretera

Fins als anys quaranta, a cada cinc o sis quilòmetres es trobaven unes ventes que eren llocs on es podia descansar i menjar. En alguns casos tenien animals que els enganxaven a tiro als carros per ajudar a pujar una costa i després els enviaven i tornaven sols a la venta. Al terme del Pinell hi havia

la venta del Riu, enderrocada no fa gaires anys, al costat del pont del Canaletes, i la venta de Leandro, que es va dedicar després a fabricar materials de construcció.

Ventes en direcció a Gandesa

Venta de Leandro Feliu
Venta de Cames Llargues

En direcció a Tortosa

Venta del Riu
Venta de la Rosa (dreta de la carretera)
Venta de la Roselda (esquerra)
Venta Roja (una mica apartada de la carretera, on ara hi ha unes granges)
Venta del Fangar
Venta de Xerta

En direcció a Arnes

A Prat de Comte hi havia hostel
Venta de la Murrilla

Fa uns seixanta anys que aquests tres productes típics del Pinell s'han acabat. No es cuina amb carbó, no s'utilitzen ni es cusen cabassos de pauma, ni s'explota la terra refractària. I el més important, les necessitats de la població i l'economia han canviat i millorat substancialment. L'ofici de carreter ha quedat com una tradició més que es recorda per sant Antoni a les típiques desfilades que es realitzen a moltes ciutats de Catalunya. Al Pinell, aquest treball va suposar un bon ajut econòmic en els pitjors anys de la postguerra i possiblement va evitar l'emigració d'algunes famílies.

Desfilada de carros a Gandesa per Sant Antoni el 2009

La venta de Leandro l'any 1913. Foto Xavier Pares.

LES PEONADES I LES CONLLOGUES

ANTÒNIA SERRES BUENAVENTURA

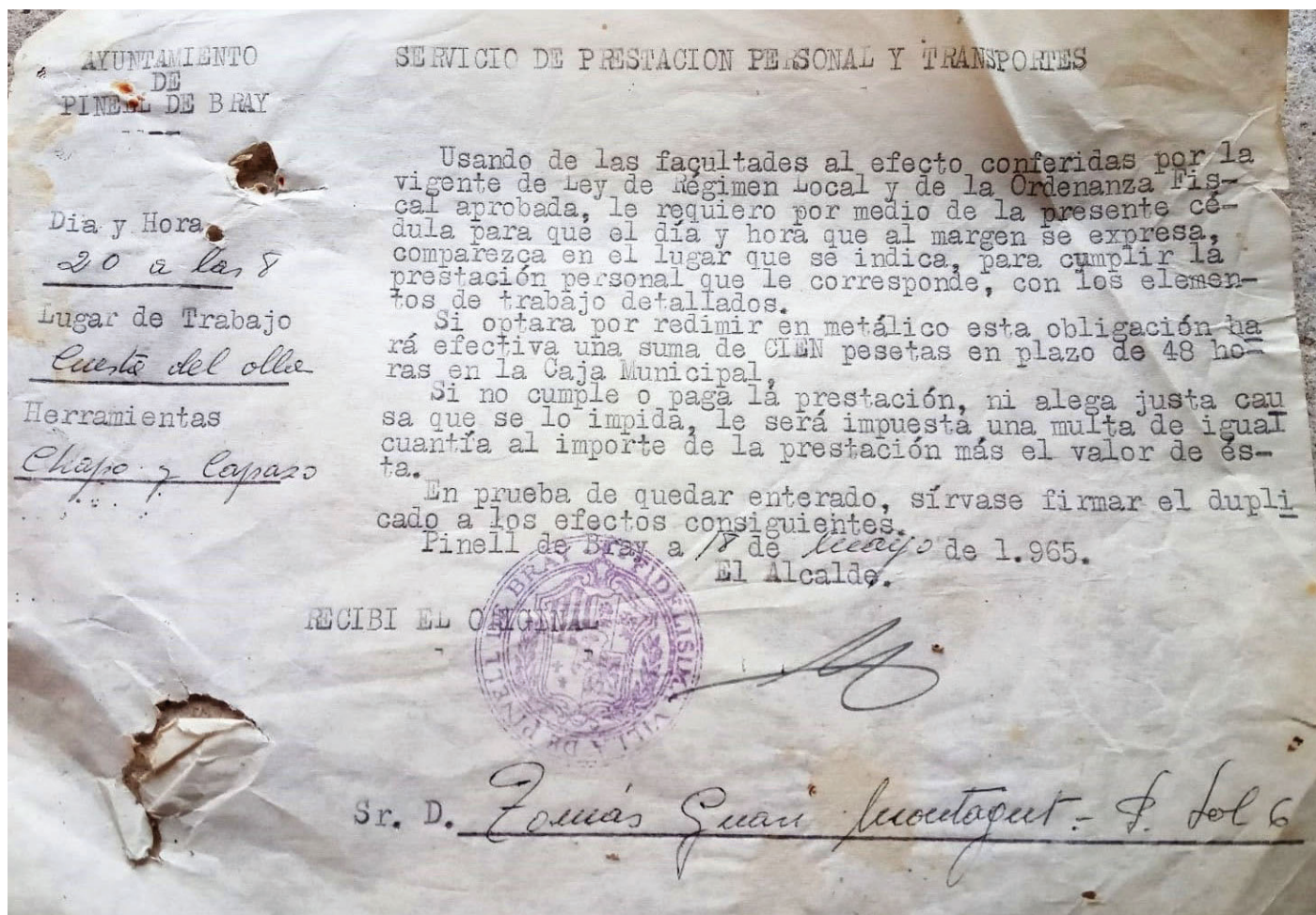
En èpoques passades, quan no hi havia els mitjans tecnològics ni econòmics d'avui dia, les obres importants que necessitava la vila s'efectuaven gràcies a la col·laboració dels veïns, amb el treball personal que s'anomenava *peonada*, regulada i establerta de forma obligatòria per l'Ajuntament. En aquell temps no hi havia ni fons europeus, ni Diputacions, ni Consells Comarcals que els subvencionessin les obres. Tot el que es tenia era fruit del treball i esforç dels vilatans. Aquesta forma de cooperació també la van practicar als anys vint algunes entitats com les Societats de Socors Mutus (La Societat i la Pianola). Aquests locals d'esbarjo es van construir gràcies al treball comunitari dels seus socis. Els estatuts de la *Sociedad de Obreros, Agricultores y Socorros Mutuos Victoria*, mencionen a l'art. 43:

«Todo socio viene obligado a cumplir ocho peonadas por cada uno, en el edificio que está en construcción de la Sociedad, y el socio que no cumpla se le impondrá por

primera vez dos pesetas de multa, por segunda vez dos pesetas cincuenta cts y por tercera vez será expulsado de la sociedad, perdiendo todos cuantos derechos tenga en ella.»

A un nivell més particular algunes famílies o amics unien els seus esforços quan es tractava de portar a terme algunes faenes especials com transportar la pedra i els materials per construir una casa. També s'ajuntaven per realitzar faenes com segar i batre o recollir la collita d'alguns fruits. Era el que se'n deia la *conlloga*, paraula en desús perquè ha desaparegut aquesta forma de treballar.

El Butlletí Oficial de la Província de Tarragona ens dona informació sobre les peonades. Quan hi havia alguna necessitat al terme municipal, l'Ajuntament recorria a l'article 79 de la llei municipal per obligar els veïns a realitzar un treball comunitari. Així ho comunica, per exemple, el BOPT núm. 270 del 15 de novembre de 1879, segons els acords presos per l'Ajuntament durant els mesos de juliol, agost i setembre de l'any 1878. En un d'aquests acords es

Citació a un veí per complir una peonada.

disposa la neteja de les basses seques i la reparació de camins amb l'obligació de realitzar sis peonades tots els veïns compresos entre els setze i els cinquanta anys amb els carros i les cavalleries de cadascú.

També el BOPT núm. 59 del 9 de març de 1884 exposa un acord de l'Ajuntament del Pinell referent a la necessitat de realitzar unes peonades:

“Con motivo de necesitar recomponer la fuente pública de esta villa, dicha de Abajo, como limpiar las balsas de agua potable por la sequía que se experimenta, se acordó se lleve a efecto con el esmero y buen cuidado que se merece, para cuanto no alcance la consignación de presupuesto para atender á los trabajos puramente necesarios para limpia de balsas y fuentes, quede establecida y se lleve á efecto la prestación personal según el art. 79 de la ley Municipal con cuatro días á las personas mayores de 16 años y menores de 50 años, pudiendo redimirse cada prestación con el valor de un jornal de labrador en esta localidad”.

Tot i que no tenim documentació escrita sobre la construcció de la Bassa del poble, podem deduir que, com a obra pública que beneficiava tots els veïns, es va construir amb les peonades realitzades pels nostres avantpassats. Possiblement es va fer cap a la meitat del segle XIX, temps en què es va produir un fort augment de la població, que va passar de 827 habitants l'any 1842, a 1.360 habitants l'any 1860. S'ha de considerar que l'aigua de la font del Broi es canalitzà fins a la plaça l'any 1879.

A principis dels anys seixanta del segle passat, es va recórrer a les peonades per conduir l'aigua del riu Ebre

fins al dipòsit del coll de les Raboses per a l'abastiment de la població. Llavors, tots els homes compresos entre 18 i 55 anys van fer 18 peonades cadascun. Uns anys després, amb la canalització de l'aigua a les cases i la construcció del clavegueram, es van començar a pavimentar els carrers. L'Ajuntament contribuïa amb el material i el sou d'un paleta que dirigia l'obra, però el treball el realitzaven els veïns d'aquell carrer. Darrerament també s'arreglaven els camins, en dissabte, amb el treball dels veïns que tenien finques en l'indret per on passava el camí.

Avui tenim un bon exponent de col·laboració i treball comunitari en fets puntuals que, gràcies a la dedicació voluntària i desinteressada d'un bon nombre de veïns, es poden realitzar al poble. Ja no és com abans un treball d'esforç físic per cobrir les necessitats comunitàries bàsiques, sinó de participació i organització d'actes culturals o d'entreteniment, com és el cas de la realització de la fira PinellArt, o de la cursa dels Biberons. En els dies assenyalats tota l'organització es dedica a muntar aquests esdeveniments amb gran implicació i dedicació de temps (distribució de credencials, preparació de taules, elaboració i distribució dels dinars ...), que fa possible la participació i estada al poble de persones vingudes de fora.

Un altre exemple de cooperació són les actuacions de socis de diverses associacions i juntes d'entitats que sense ànim de lucre dediquen el seu temps a organitzar activitats al llarg de l'any (xerrades, rutes per caminar i altres accions culturals o esportives). Totes aquestes actuacions mantenen viva la convivència, la cohesió entre els vilatans, la informació i l'entreteniment dels participants.

Els veïns del carrer de la Graella pavimenten el carrer.

Bastida al salt de la Pona per on puja l'aigua del riu al dipòsit del coll de les Raboses.

FAMÍLIES D'ABANS. FAMÍLIA DE LA VENTA

Leandro Feliu Fortuño nascut a Albi (les Garrigues) va arribar al Pinell l'any 1856, als 21 anys. Feia poc que la premsa ja parlava del projecte de carretera de Gandesa a Tortosa. Leandro amb visió de futur va comprar els terrenys per a construir la Venta, com a parada dels carreters. Es va casar amb **Rosa Garcia Martí**, filla dels moliners del molí de l'Assut de Xerta. Van tenir vuit fill: **Josep, Amparo, Mariana, Amàlia, Francisco, Llorenç, Dolores** i

Leandro. Els seus descendents actuals al Pinell són: Neus i Isabel de la Venta (nêtes de Francisco), Dolores i Ermelina de Llorençet (nêtes de Llorenç), Mari Paz i Fernando de Pitxell, i Marisin i Joaquin de Pitxo, (renêts de Josep) Bernabé de la Rosario (nêt de l'Amàlia). Roser i Pedro de la Rosario, Juan José i Ramon de l'Amàlia (renêts de l'Amàlia).

NOTÍCIES

EL DESCONFINAMENT INFANTIL

IRENE MONTAGUT PELLISSA

Ja era hora! Els carrers del poble es tornen a omplir de vida gràcies a la sortida dels més petits.

Les zones rurals com la nostra, entorns on els xiquets tenen una gran llibertat a l'hora de sortir al carrer i on la pandèmia no hi ha estat tan present, van celebrar la decisió del govern central de desconfinar els infants. Tot i que la sensació

genèrica era positiva, els més petits no ho acabaven de veure clar quan es fixaven amb les restriccions imposades i amb l'ús de mascaretes.

“És imprescindible que puguin sortir”, manifestava Joan Martínez, mestre de l'escola del Pinell de Brai, qui creu també que era necessari tenir en compte que “no és el mateix un entorn rural que un entorn urbà”. La Lúcia Alcoverro, mestra d'educació infantil, considerava important que els més petits poguessin sortir i córrer després de tants dies tancats a casa compartint

espais amb membres de la família d'edats ben diferents. “És important tenir en compte els sentiments i emocions dels infants”, explicava una mica molesta Laura Vallespí, mestra d'educació infantil, qui considera que la decisió s'hauria d'haver pres abans.

Una de les preocupacions més grans per part de l'àmbit educatiu és quina influència tindrà el confinament en el desenvolupament emocional dels nens. Alcoverro també es mostra preocupada i vol acompanyar els seus alumnes emocionalment mantenint el contacte i “transmetre'ls confiança i carinyo”. Rocío Largo, psicòloga en un centre de menors, considera que és més important l'acompanyament “emocional i personal que l'estrictament acadèmic”. A més, tots coincideixen en què les rutines són essencials durant aquestes setmanes, ja que els nens estan habituats a anar a l'escola i respectar uns horaris que ara s'han vist totalment modificats. Largo té clar que seguir rutines aporta als nens una “bona estructura mental i organitzativa”.

Diversitat de sensacions entre famílies, mestres i especialistes

Els pares, però, tot i mostrar-se positius per les decisions del govern, vivien amb la por de poder-se contagiar i que el confinament no hagués estat útil. És per això que molts d'ells coincidien en què les sortides les farien al camp o per camins rurals on no hi hagués massa flux de gent. “L'única cosa que volem és que li toqui el sol, passejar, saltar i riure”, explicava Mar Martos, mare d'una nena de deu anys molt activa i amant de la natura. Tot i que, en un principi, no havien planejat cap activitat, la Cristina Amposta tenia clar que la millor opció era

apropar-se a finques de cultiu pròpies i evitar preocupar-se per les distàncies de seguretat. A més, la Cristina remarcava que els seus quatre fills necessitaven sortir al carrer després de més de quaranta dies tancats a casa. Des de la prudència també, la Portal Pellissa, mare de dos nens que ha seguit treballant tot i l'estat d'alarma, avançava que les sortides a casa seva es farien, segurament, de dos en dos i optarien per combinar el passeig amb la pilota, la bicicleta o el patinet.

Les mesures, com era d'esperar, no acaben d'agradar als més petits. “Jo, per sortir al carrer en la mama, no surto”, es queixava la Leire Guarí a través del telèfon, “vull sortir en les amigues!” Denís Vallespí, en canvi, explicava que tenia moltes ganes de sortir per anar en bicicleta i que li toqués una mica d'aire. Tot i que els dies anteriors havia jugat a futbol amb el seu pare, no havia pogut veure als iaïos, amb qui habitualment comparteix bona part de les tardes. Aquesta és una de les activitats que volia fer el primer dia, tot i que sabia que no seria com sempre i ho hauria de fer “des del carrer per mantenir les distàncies”. El mateix passa amb l'Éric Borràs, tot i que ell ja havia vist la seva iaia des del balcó de casa, estava esperant amb il·lusió la setmana següent per anar a saludar al seu iaio mentre aprofitava per “jugar a futbol i estirar les cames”.

A mode de recomanacions, mestres, psicòlegs i pedagogs proposaven conversar amb els nens i nenes abans de decidir anar al carrer. Creuen que és fonamental parlar i discutir amb ells quan i com volen sortir, saber si en tenen ganes i també què els agradaria fer per evitar pressions en una etapa complicada. I, com no, explicar-los bé quines són les condicions que hi ha fora perquè puguin comprendre com actuen les altres persones.

Les mares surten al carrer amb els fills respectant les mesures de seguretat establertes.

TALA DELS PINS DEL QUARTEL

La Diputació de Tarragona, a petició de l'Ajuntament del Pinell, va encarregar a l'empresa Servidel de Deltebre la tala dels dos pins del quartel, realitzada per sis treballadors durant dos dies i mig. Les arrels dels pins causaven desperfectes a les voreres del passeig i als habitatges dels veïns. Fa uns seixanta anys que el llavors cabo de la Guàrdia Civil, el Sr. Buenaventura Ruíz, pare de Severino i la Luci, es va ocupar de plantar-los als costats de la porta de la caserna. Tot una vida les seues rames han acollit milers de moixonets i ha donat ombra als vianants. Fa pena, com tot el que desapareix, però sembla que les circumstàncies han aconsellat la seua tala.

Façana del quartel els darrers anys.

La caserna de la Guàrdia Civil després de la seua construcció per Regiones Devastadas els anys quaranta.

CAMÍ DE LA MURTA A LA LLAMBUSQUERA

JOSEP RAMON ALABART

Este hivern passat, la societat de caçadors "La Pinellense" ha arregalat el camí de les Murtes fins a les Llambusqueres. Gràcies a aquesta actuació, el camí, que es trobava en molt mal estat per culpa dels aiguats, ara es pot transitar en vehicle fins el mateix barranc.

ALUMNES DE 6È

Alumnes de 6é en acabar el curs 2019-20.

EPIDÈMIES PERIÒDIQUES

ANTÒNIA SERRES BUENAVENTURA

Des del mes de març estem patint la pandèmia del covid-19 que afecta a tot el món. Com no existeix ni vacuna ni medicaments reconeguts per a combatre el virus, la mesura més efectiva fins ara ha estat el confinament de la població i el respecte de les mesures establertes per les autoritats sanitàries.

En el passat, les epidèmies se succeïen periòdicament amb l'agreujant que no existia la Seguretat Social actual, ni l'ús de vacunes i d'antibiòtics que no es van generalitzar fins a l'any 1943. Malalties, avui controlades, com el còlera, la ràbia, el tifus, la verola, la grip o la diftèria (vulgarment anomenada 'garrotillo') causaven gran nombre de víctimes degut al poc control de l'aigua potable, a la insuficiència dels mitjans sanitaris, tant pel que fa a l'ús dels medicaments com a l'existència de suficient personal sanitari.

Al registre civil de defuncions del Jutjat del Pinell consten les defuncions des de l'any 1875. En aquell moment la població del poble voltava els 1.500 habitants i anava augmentant progressivament, tot i la gran mortalitat infantil que, l'any 1879, va ser de vint-i-un infants menors de dos anys. Les causes eren diverses, des de no poder lactar (4), difícil dentició (7), catarro (2), asfíxia pulmonar(2), disenteria(1), anèmia (2) i altres causes (3). Els anys en què es desenvolupa algun tipus d'epidèmia augmenta el nombre de defuncions. És el cas del 1892, amb disset defuncions com a conseqüència de diversos tipus de catarros. Entre maig i setembre del 1893, la verola causa trenta-set morts, fet que destaca *La Verdad*, el 7-8-1893. El xarampió (7 víctimes) i la meningitis (4 víctimes) entre novembre i desembre del 1915. Aquestes són les notícies que reflecteixen l'estat sanitari al Pinell durant aquest període:

Diario de Tarragona, 9-6-1891; Correo de Tortosa, 9-6-1891

El doctor Jaume Ferran Clua (Corbera, 1851-Barcelona, 1929) va descobrir la vacuna contra el còlera. Expert en vacunacions, fou el director del laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona. El seu mètode de vacuna antirràbica (1887) va substituir la del doctor Pasteur descobridor de la vacuna l'any 1885.

El alcalde de Pinell participa al señor gobernador que se ha presentado en dicho pueblo un perro hidrófobo, el cual después de haber mordido á otros de su raza las

emprendió también contra dos niños de 8 y 4 años de edad respectivamente que se hallaban jugando en una de las calles. La expresada autoridad local, tan pronto tuvo noticia del hecho, dio aviso á la guardia civil que junto con otros vecinos salieron en persecución del can, consiguiendo darle caza á los pocos momentos. Ordenóse después por la propia autoridad que también fuesen muertos todos los demás perros mordidos por el hidrófobo y se dispuso que los niños fuesen trasladados á Barcelona para someterlos á observación en el gabinete del doctor Ferrán.

El Heraldo de Madrid, 15-9-1891; La República, 16-9-1891; El Siglo Futuro, 16-9-1891

En Pinell (Tarragona) ha muerto víctima de la hidrofobia y en medio de espantosos dolores, un niño de siete años, que fué mordido por un perro rabioso á mediados del mes de Julio último.

La Verdad, 7-8-1893

Entre maig i setembre d'aquell any, la verola va causar trenta-set morts.

Es grande la alarma que existe en Pinell con motivo de haberse desarrollado con intensidad la viruela. En pocos días han fallecido muchos niños y catorce adultos, cifra aterradora si se tiene en cuenta que no exceda de 1500 los habitantes de dicho pueblo. Se han tomado cuantas medidas aconseja la ciencia para conjurar el mal, y hay esperanza de que pronto podrá dominarse. La falta de policía urbana contribuyó mucho a su aumento. Parece que el contagio procede de un vecino de la finca llamada la Vall, término de Benifallet.

Diario de Tarragona, 9-8-1893

En el pueblo de Pinell se han dado numerosos casos de viruela, seguidos de defunción, siendo de lamentar el retraso con que estos hechos se han puesto en conocimiento de la autoridad gubernativa.

La Verdad 10-8-1893

El señor gobernador civil de esta provincia ha dispuesto que el Subdelegado de medicina de Gandesa para el pueblo de Pinell, con objeto de adoptar en el mismo cuantas medidas juzgue necesarias, de acuerdo con Junta de Sanidad, para conseguir la extinción del foco varioloso allí existente.

El Restaurador, 7-9-1918

L'any 1918, quan la pandèmia anomenada grip espanyola va afectar a tot el món, al Pinell es va propagar entre el 2 de setembre i el 24 de desembre, amb un resultat de 20 morts (la població del Pinell aquell any era d'uns 1.900 habitants).

Dicen de Pinell que el estado de la salud pública en aquella población deja mucho que desear, pues el cincuenta por ciento de los vecinos hállanse enfermos de la epidemia reinante.

El Restaurador, 11-10-1918

Se nos comunica de Pinell que la enfermedad reinante empieza a decrecer en aquella localidad.

El Restaurador, 19-10-1918

Copiamos de La Cruz de Tarragona: Ayer visitó al señor Gobernador civil el Dr. Salvador Bau que ha sido nombrado por R. O. del Ministerio de la Gobernación para prestar sus servicios en esta provincia, habiendo salido inmediatamente para Ametlla en donde hay falta absoluta de asistencia médica. Según nos comunican existen en la actualidad en Vinebre unos 800 atacados de gripe, 60 de los cuales están en estado grave. En Villalba de los Arcos, Corbera y Pinell de Bray hay 100, 94 y 50 enfermos respectivamente, con carácter benigno. En Ascó existen 600 vecinos atacados;

en Mora de Ebro 150; en Tivisa 40 y en Falset 50, registrándose las mismas defunciones que en tiempo normal. En Gandesa ha desaparecido por completo la epidemia no habiendo actualmente ningún enfermo y en Flix disminuye bastante.

Correo de Tortosa, 23-5-1922

En aquest cas el periodíc no informa de que era l'epidèmia.

En Pinell se han cerrado las escuelas por epidemia.

La Vanguardia, 26-5-1922

En Pinell se han cerrado las tres escuelas, a consecuencia de la epidemia reinante.

Correo de Tortosa, 19-8-1925

L'any 1925, el nombre de defuncions va ser de quaranta-una, però entre el 22 de juliol i el 25 de novembre es van produir disset defuncions per infeccions intestinals i tifus.

Se nos aseguró que en el pueblo de Pinell de Bray se han registrado 15 defunciones durante una semana. Se supone que no reúne las debidas condiciones de potabilidad el agua, que, por carecer de ello, se ven obligados a ir a buscar, en diferentes lugares.

Compradores esperen el seu torn per entrar a la botiga.

DE TARRAGONA A TORONTO

MERITXELL VENTURA AGUILAR

Sense saber molt bé quin era el nostre futur a Catalunya, vam voler viatjar uns mesos a Toronto per poder millorar el nostre anglès i viure a l'estranger. La ciutat i la cultura ens van captivar i després d'aquella curta però intensa experiència vam fer tot el possible per poder-nos quedar. I el que havia de ser una curta estada ja fa gairebé cinc anys que dura i s'ha convertit en tota una aventura.

Alguns potser ja sabreu qui sóc, però per la resta, deixeu-me posar-vos en context. Sóc la Meritxell, filla de la Sagrario i neta de la Juanita i l'Antonio de Ca Maio. Encara que no hagi viscut mai al Pinell, em sento pinellana d'adopció i sempre hi he tingut una relació molt estreta gràcies a passar llargs i inoblidables estius amb els iaïos, que em van ensenyar a estimar el Pinell i a sentir-me'l com a propi. Ara, al viure a Canadà, es fa més difícil anar-hi però tot i no poder passar-hi llargues temporades, quan vaig a Catalunya, el Pinell és una parada obligatòria

Pujar i baixar els carrers del poble a peu, anar a buscar el pa, la fruita i la carn, anar a comprar peix o vi, menjar productes de proximitat, pujar a Santa Magdalena, i, sobretot, acabar el dia a la fresca a fora al carrer tot sentint les campanes de l'església. Aquestes petites coses que per alguns semblaran insignificants, però pels que vivim a una ciutat gran com Toronto es transformen en moments únics. I és que en una àrea urbana de casi 7 milions d'habitants com té Toronto, no és d'estranyar que gaudim més intensament de les petites coses que ens aporta un poble com el Pinell de Brai.

La proximitat de les coses, poder anar a peu a tot arreu, que la gent et saludi amb un bon dia o et preguntin com va tot. A Toronto això costa de trobar, i encara que hi ha petits barris (el barri italià, el barri portuguès, el barri grec, el barri polonès, etc.) on es respira una cultura més semblant a la nostra, la gran varietat cultural ha fet que Toronto tingui una identitat pròpia d'un trosset de cada part del món (s'hi parlen més de 80 llengües diferents). Però també hi ha altres barris com el xinès, el jamaicà, l'indi, etc. que et transporten a una cultura totalment diferent a la nostra. Sempre he estat vinculada a l'ensenyament. De família de mestres, segurament per aquest motiu, jo també he acabat ensenyant. Des que vam arribar a Toronto, he intentat estar vinculada a l'educació, tan fent classes de català i castellà com cuidant a infants.

L'any passat vaig començar a treballar de mestra en una escola jueva i gràcies a aquest fet he descobert una nova cultura i manera de fer. Aquesta diversitat ha fet que Toronto s'hagi d'adaptar a totes les necessitats, cultures i religions. Les escoles jueves són privades i encara que les de primària han de ser jueves per poder-hi exercir, l'escola on estic és preescolar i no és un requisit per entrar-hi. Tot i que celebrem totes les festes jueves i es canten algunes cançons en hebreu, el dia a dia a l'escola és bàsicament en anglès. Aquest aspecte m'enriqueix no només com a mestra sinó també com a persona, tenir una ment més oberta per cadascuna de les religions i cultures que existeixen al món i que de ben segur es poden trobar en una ciutat tant multicultural com la de Toronto.

La comunitat catalana no és gaire gran però tenim un casal català, immigrants que van venir a Toronto durant la dictadura franquista i un grup de joves, immigrants d'una nova generació i que ens ha sigut molt més fàcil travessar l'Atlàntic. Acostumem a fer trobades mensuals per no perdre el contacte amb els que fa més temps que estem aquí però sobretot per tota aquella gent nouvinguda que necessita un contacte directe amb la cultura catalana. També ha vingut molta gent no catalana però que estava interessada amb la nostra llengua i la nostra cultura, i això, sens dubte, enriqueix el grup que hem format.

Encara segueixo fent classes particulars de català i castellà, però ben aviat hauré de parar de treballar perquè un petit canadenc està en camí. De ben segur que serà una nova aventura tenir un fill a l'altra punta del món!!

Interior d'una aula de l'escola.

Una activitat de la Meritxell amb els petits.

LA PRESCRIPCIÓ DELS DEUTES

JOSEP RAMON CLUA. TÈCNIC EN CONSUM

No ens hem de precipitar a l'hora de desfer-nos dels tiquets, contractes, factures, rebuts, perquè són una prova determinant per a fer prevaldre els nostres drets.

Conservar els documents serveix, entre d'altres coses, per a defensar-se de la reclamació improcedent d'un deute. També pot succeir que aquets hagi prescrit, cosa que els documents ens ajudaran a precisar i demostrar-ho. S'ha de tenir en compte que la prescripció protegeix el deutor i que la llei estableix un període específic més enllà del qual els nostres drets no poden ser qüestionats. És a dir, no es considera equitatiu que una persona ressusciti antigues pretensions, de les quals potser no en tenim ni memòria i posi en perill la situació pacíficament mantinguda per altres o per ella mateixa durant llarg temps.

El titular d'un dret ha de ser diligent en el seu exercici i, si no ho és, el perjudici l'ha d'assumir ell mateix. D'aquesta manera, evitem, també, que un deute arribi a ser massa carregós en el cas de pagaments successius que no s'han reclamat a temps i, fins i tot, la picaresca que un creditor sigui negligent a propòsit per a poder reclamar després indemnització o interessos de demora.

Quan rebem una reclamació d'aquest tipus, hem de seguir aquests passos:

- 1.- No hem d'abonar res abans de revisar els documents sobre el deute que ens reclamen.
- 2.- Si no trobem el document o no comptem amb aquesta prova haurem de verificar que el deute no ha prescrit (3 anys per a deutes relatius a pagaments periòdics que s'han d'efectuar per anys o terminis més breus: les factures d'energia, telèfon, aigua, etc.).
- 3.- Hem de vigilar de no interrompre la prescripció. Aquest seria el cas, si admetem de forma explícita el deute, si realitzem un pagament parcial o sol·licitem un ajornament.
- 4.- Si ha prescrit, haurem d'avisar el creditor. No obstant l'anterior, la prescripció no és automàtica i no elimina el deute. El creditor encara pot reclamar el pagament després de la data de la prescripció, fins i tot, judicialment. En aquest cas, el jutge no l'aplicarà d'ofici i serà el deutor qui haurà d'invocar la prescripció per a oposar-se al pagament.

EMOCIONS I SALUT

FRANCESCA MONCLÚS I NÚÑEZ
PSICÒLOGA DEL SIAD DEL CONSELL COMARCAL DE LA TERRA ALTA

Tenir salut depèn de la interacció de factors:

- Biològics: genètica, alteracions de l'organisme...
- Psicològics: emocions, pensaments, conductes, estils de vida...
- Socials: grup de suport, relacions familiars, amistats

LOMS defineix la salut com: "l'equilibri físic, psicològic i social" i no solament com absència d'afeccions o malalties.

Està clar que cada dia són més els metges que han abandonat la visió reduccionista de la salut i donen cada vegada més importància als factors psicològics i les emocions. De fet cada dia són més les derivacions que es fan al psicòleg i psiquiatre perquè són molts els casos que si no es treballen aspectes psicològics i emocionals com ansietat, depressió, estrès, hipocondria, etc. serà molt difícil recuperar la salut. No és un fet del tot desconegut perquè és molt comú escoltar: "Quan estic nerviós em puja la tensió...", "Se'm posen els nervis a l'estómac...", "Li cau el cabell pels nervis...", "Quan estic nerviós/a em fa mal de cap...", "Estic nerviós, estic tens i sento vertigen..."

Les emocions poden ser la causa d'un problema de salut o agreujar un problema físic que ja patim, mentre que les emocions positives poden protegir-nos i enfortir-nos.

Això és així perquè el sistema nerviós i el sistema immunològic estan molts relacionats per tant les emocions influeixen sobre el sistema immunològic de manera que quan tenim emocions molt negatives disminueixen les defenses i som més vulnerables a patir qualsevol infecció. Això explica per què quan una persona està deprimida, amb ansietat, en dol, amb més facilitat té qualsevol procés infecció perquè el seu sistema immunitari és més vulnerable. I al revés quan una persona és més feliç, les emocions positives ajuden a reforçar el nostre sistema immunitari.

Això, per descomptat, no vol dir que si estem bé emocionalment no tindrem cap problema de salut, hi ha molts altres factors però sí que tenim moltes més possibilitats davant de qualsevol problema de salut.

L'estrès és un dels trastorns emocionals més estudiats en aquest sentit i ens pot servir d'exemple per veure la relació de què parlem entre sistema nerviós i sistema immunològic o el que és igual: relació emocions - salut. L'estrès és una resposta de l'organisme davant una situació que estem vivint per la qual sentim que no tenim recursos suficients per fer-li front i que ens provoca preocupació, por o angoixa, de vegades extremes. Problemes econòmics, malaltia, excés de feina, atur, separació, sobrecàrrega familiar, exàmens... Davant això s'engega la resposta d'estrès i se sobreactiva el nostre sistema nerviós simpàtic.

Però cal distingir entre estrès agut i estrès crònic. L'estrès agut és el que ens permet activar-nos i reaccionar per afrontar qualsevol perill o tasca que requereixi més energia o esforç. Aquest tipus d'estrès és positiu i necessari, hi ha persones que realitzen els millors treballs quan estan baix certa pressió. Aquest tipus d'estrès ens permet posar-nos en marxa davant una exigència del meu cap, unes oposicions, una entrevista de feina, problemes econòmics... Aquest estrès és una resposta adaptativa i és bo, activa el nostre sistema nerviós simpàtic en moments puntuals per fer front a aquestes demandes i després es desactiva. De fet avui tots nosaltres estem aquí gràcies a aquest sistema que va permetre els nostres avantpassats lluitar, defensar-se o fugir dels perills que tenien quan vivien en coves o quan corrien davant els mamuts.

Ara ja no vivim en coves ni hem de córrer davant els mamuts, però el nostre sistema simpàtic continua activant-se de la mateixa manera.

L'estrès és perjudicial per al nostre benestar psicològic i per a la nostra salut quan es fa crònic. Hi ha persones que se senten desbordades per situacions que estan vivint, senten que no tenen recursos personals suficients per fer front a aquestes situacions i les viuen amb por, angoixa i/o preocupació extrema i mantenen engegat aquest sistema més temps del que és necessari.

Aquesta sobreactivació de l'estrès crònic pot fer-nos perdre la salut. El sistema simpàtic no pot estar permanentment

L'estrès afecta el sistema immunològic, cardiovascular, gastrointestinal i provoca problemes de salut importants.

-S. IMMUNOLÒGIC: disminueixen les defenses i augmenta el risc de malalties (càncer, herpes, grip...)

-S. CARDIOVASCULAR: Augment de la pressió arterial... Augmenta el risc de malalties coronàries.

-S. GASTROINTESTINAL: canvis dels àcids gàstrics. Augmenta el risc de trastorns digestius (úlcera, reflux...).

activat. És el mateix que passaria si conduïm un cotxe i el mantenim accelerat sense parar durant dies. Acabaria per sobreescalfar-se i espatllar-se. L'estrès crònic esgota el nostre cos, desequilibra el nostre sistema biològic i és la causa de molts desequilibris de salut.

Per altra banda, les persones amb problemes emocionals, ansietat, depressió, estrès etc. solen tenir hàbits menys saludables: fumen més, consumeixen més alcohol, més cafè, dormen pitjor, mengen pitjor, fan menys exercici físic...

Quan comencem a notar molèsties físiques (males

digestions, símptomes físics d'ansietat, refredats constants, insomni...), necessitem parar i preguntar-nos que estem fent malament? Perquè el cos ens està avisant que alguna cosa no fem bé, potser caldrà que fem alguns canvis en la nostra vida (aprendre a gestionar emocions, delegar tasques). El cos ens està avisant i si no parem acabarem amb problemes emocionals però també físics. Necessitem afluixar els músculs, relaxar-nos, dormir, menjar, alentir el ritme cardíac (activació parasimpàtic) per mantenir el nostre equilibri.

Necessitem aprendre a gestionar l'estrès per mantenir la nostra salut emocional i física.

Acta sessió ordinària 11-02-2020

- S'aprova, per unanimitat, un **increment lineal de les retribucions dels empleats públics al servei d'aquest Ajuntament** del 2% respecte a les vigents, en base al Reial decret llei 2/2020. Moció del grup municipal Junts pel Pinell per exigir la **millora dels serveis ferroviaris a les Terres de l'Ebre**. Moció de Movem Terres de l'Ebre per a la implementació de mesures urgents de **protecció del Delta de l'Ebre**. Moció d'Entesa pel Pinell de Brai i Movem Terres de l'Ebre per a la creació de **l'autoritat territorial de mobilitat de les Terres de l'Ebre**.
- S'aprova per 6 vots a favor (3 Entesa, 2 Junts i 1 ERC) i 1 abstenció (FIC), ratificar la **renovació dels Estatuts del Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre**.
- Donar compte de l'informe del **Pla d'Ajust** relatiu al quart trimestre del 2019.
- S'aprova per 6 vots a favor (3 Entesa, 2 Junts i 1 ERC) i 1 en contra (FIC), moció del grup municipal Junts pel Pinell per regular el **torn de paraula durant les sessions plenàries**. Moció per un **servei ferroviari digne**.
- No s'aprova amb 4 vots en contra (3 Entesa i 1 ERC) i 3 a favor (2 Junts i 1 FIC), moció del grup municipal Junts pel Pinell per a la **gestió amb l'empresa del parc eòlic** Los Aligars S.L. i l'empresa parc eòlic La Tossa - La Mola d'En Pasqual S.L.
- No s'aprova amb 3 vots en contra (Entesa), 1 abstenció (ERC) i 3 vots a favor (2 Junts i 1 FIC), moció del grup municipal FIC per les **energies renovables**.

➤ Informació d'alcaldia

S'ha signat, amb el Consell Comarcal, per al desenvolupament econòmic.

Les obres de la Fase IV del carrer Tortosa ja s'han acabat.

Atès el temporal Glòria, s'han arreglat els camins que dificultaven l'accés a les finques.

Sortiran subvencions per fenòmens meteorològics que es demanaran.

El 13 i 14 de juny tindrà lloc la Fira Pinellart. L'organització convocarà una reunió amb tots els regidors.

El 7 de juny tindrà lloc un espectacle d'arts escèniques.

S'ha aprovat el plec de clàusules administratives i prescripcions tècniques per a l'arranjament de les piscines municipals. Es contempla dins el Pressupost 2020.

Va tenir lloc la reunió explicativa del PAM 2020-23. Es convocarà als regidors per parlar sobre les actuacions que es poden subvencionar.

A la Cursa dels Biberons es donarà una subvenció de 1.500€.

Ja s'estan preparant les activitats per al cap de setmana de Carnestoltes.

Ja està la fibra òptica operativa.

Va tenir lloc un Consell d'Alcaldes per millorar l'Estació de Transferència. L'Ajuntament va elaborar un informe d'aspectes a millora respecte a la recollida selectiva.

Es tornarà a fer el conveni per dur a terme, durant l'estiu, el campus de rehabilitació de trinxeres.

Es donarà resposta a les propostes dels pressupostos aviat, atès que s'hauran d'aprovar en un ple extraordinari durant les setmanes vinents per tal de poder iniciar, també, les obres de les piscines i obrir abans de l'estiu.

➤ Precs i preguntes

El regidor Prieto (FIC) pregunta **si el regidor Serrano (ERC) vol plegar**. El regidor Serrano diu que per qüestions personals, durant una temporada, no li ha pogut dedicar totes les hores que hauria.

El regidor Prieto pregunta si els **cartells de l'AMI** es penjaran. L'alcaldesa explica que s'han d'encomanar, que quan es tinguin es penjaran.

El regidor Prieto demana que s'asseguri millor la **pancarta del balcó** de l'Ajuntament per tal que no es faci malbé pel vent.

El regidor Prieto diu que, tot i que es va fer una deducció de la **quota de guarderia** per tenir més d'un fill que hi assisteixi, de moment no hi ha hagut cap cas.

El regidor Prieto diu que, un cop constatades les factures, s'han gastat durant els darrers anys 38.000€ en **factures a l'advocat Salvador Milà**. L'alcaldeessa diu que d'aquesta xifra s'han de descomptar despeses en concepte de pèrits i procuradors.

El regidor Prieto pregunta a la regidora Fornells (Entesa) si percep alguna retribució per les **tasques que du a terme al COPATE**. La regidora respon que es cobra per assistències, en un líndar màxim de 5.000€ anuals i que dedica dos dies a la setmana.

El regidor Prieto pregunta com funciona la **planta de compostatge** que gestiona el COPATE. La regidora Fornells respon que no és la seva àrea, que ho preguntarà i li donarà resposta.

El regidor Prieto sol·licita informació sobre la persona que està treballant a la **biblioteca municipal**, així com de per què hi ha dies que està tancada. L'alcaldeessa explica que és una subvenció que dóna la Generalitat de Catalunya a través del SOC, de 11.000€, que es destinen a cobrir la totalitat de despeses de la persona que hi està treballant durant els sis mesos. L'alcaldeessa explica que els dies que la biblioteca està tancada és perquè es duen a terme altres activitats incompatibles amb el desenvolupament normal de la biblioteca o perquè la treballadora té dies de vacances.

El regidor Prieto pregunta si hi ha algú de guàrdia en cap de setmana de la brigada i sobre l'**incident** durant el mes de desembre del **cable elèctric d'ENDESA**. L'alcaldeessa explica que hi ha una persona localitzable via telefònica, i que quan va tenir lloc aquest fet ella ja hi estava treballant amb els Mossos i ENDESA conjuntament.

El regidor Prieto pregunta si ha arribat l'informe d'impacte ambiental que va sol·licitar l'Ajuntament per a la **instal·lació d'una guixera**. L'alcaldeessa contesta que ho preguntarà.

El regidor Prieto pregunta sobre si se sap qui va fer l'aportació econòmica per renovar les **escales de l'Església**, i sobre si va pagar l'Impost de Construcció i Obres. L'alcaldeessa respon que ha sigut un tràmit anònim realitzat a través d'un interlocutor, que no se sap qui va fer l'aportació, i que al ser les escales de titularitat municipal, estava exempt de pagar la taxa.

El regidor Prieto sol·licita que es posin **baranes a la vorera de la carretera de la sortida de l'escola**. L'alcaldeessa respon que ho estudiarà la regidoria corresponent.

El regidor Prieto pregunta perquè no hi ha aigua a la **Font de Baix**. L'alcaldeessa diu que s'està canviant la canonada per problemes amb la calç.

El regidor Prieto demana que quan hi hagi **ple extraordinari urgent** si es pot avisar amb més antelació.

El regidor Prieto diu que la **finca Fondurana** es va quedar sense aigua per culpa d'unes obres al pont. L'alcaldeessa diu que s'informaran sobre la situació.

El regidor Prieto pregunta sobre les **gotelleres de la Pianola**. L'alcaldeessa diu que ja s'està solucionant la situació.

El regidor Prieto pregunta sobre la situació del **camí Brois**. L'alcaldeessa diu que ja s'ha arreglat.

El regidor Prieto creu que les **obres del carrer Tortosa** han quedat pitjor.

El regidor Prieto diu que encara no se li ha facilitat la informació sobre si els resultats de la **consulta de l'abocador** continuen vigents. L'alcaldeessa insta a la Secretaria a buscar la informació.

La regidora Vallespí (Junts) pregunta sobre si l'Ajuntament col·laborarà en l'espectacle de **Carnaval**. L'alcaldeessa respon que sí.

La regidora Vallespí pregunta si el **cap de setmana de tapes** es tornarà a fer. L'alcaldeessa respon que sí.

La regidora Vallespí pregunta si se solucionarà el problema de les **gotelleres del pavelló esportiu**. L'alcaldeessa respon que es pot mirar si hi ha algun tipus de subvenció

que es pugui acollir a aquesta obra.

La regidora Vallespí pregunta com es du a terme la **recollida i transport dels residus**. L'alcaldeessa diu que hi ha control per tal que el procediment sigui el correcte, que cada cop es vigila més, tot i que també considera que aquesta supervisió s'hauria d'incrementar.

La regidora Vallespí pregunta sobre que serà la **fira** enguany. L'alcaldeessa diu que serà fira tèxtil.

Acta sessió extraordinària 20-02-2020

Membre absent: Tània Amposta Quixalòs (Junts)

- S'aprova per 4 vots a favor (3 Entesa, 1 ERC) i 2 abstenció (1 Junts i 1 FIC), **pressupost per a l'any 2020**.

EL TEMPS

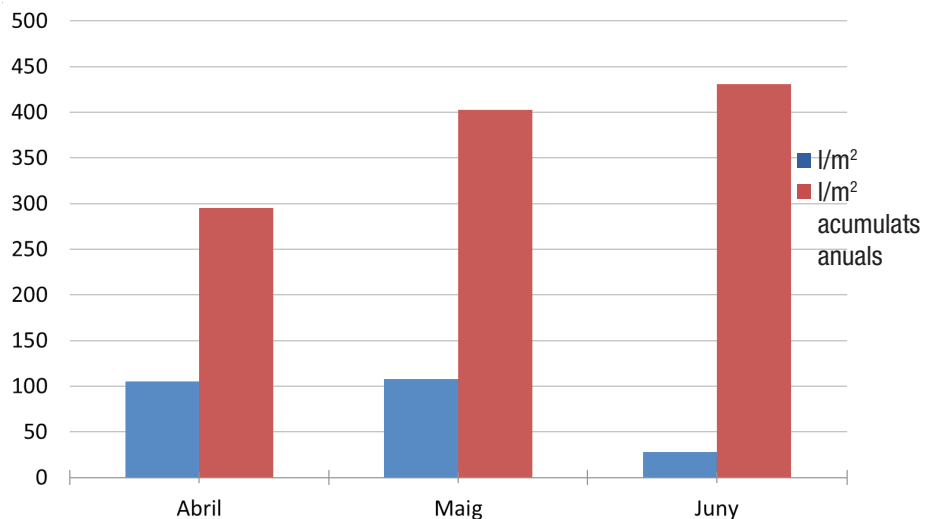
REGISTRE DE TEMPERATURES I PLUVIOMETRIA DELS MESOS D'ABRIL, MAIG I JUNY DE 2020

SIMÓ FERRÉ SERRES

En la taula següent s'expressen les temperatures màximes, mínimes i mitjanes. En el gràfic de barres les precipitacions dels mateixos mesos.

Així mateix m'agradaria comentar un parell de detalls:

- Mes d'Abril més plujós des de 2009, tercer valor més alt de la sèrie.
- Mes de Maig més plujós des de 2008, quart valor més alt de la sèrie.
- Portem acumulat el 94% de la mitjana anual de pluja en només 6 mesos, únicament superat per l'any 2013 (435 l/m²)

	Abril		Maig		Juny	
màxima / mínima abs.	23,6	4,5	31,3	12,3	33,9	12,9
Dia	29	4	22	14	21	8
màxima / mínima mitj.	19,1	10,3	25	15,1	27,1	16,8
Mitjana	14,4		20		21,7	

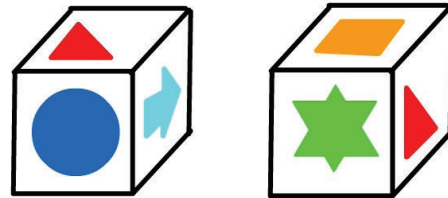
	Abril	Maig	Juny
Pluja mensual	105	108	28
Pluja mensual mitjana (2001-2020)	53	53	25
Episodis de pluja (> 1 mm)	8	3	4
Pluja anual acumulada	295	403	431

AGUSTÍ COLELL MARTÍNEZ

1 Dos mafiosos, Malatesta i Bonageta, es reuneixen en un bar regentat per un sicari de Malatesta per tractar assumptes delictius. El sicari els serveix dos “martinis on de rocks” servits de la mateixa botella de vermut i amb glaçons del mateix congelador. Immediatament entra la policia i s’endú Malatesta, que s’ha de beure d’un glop el martini, mentre que Bonageta es queda tranquil·lament una bona estona. En passar unes hores Bonageta mor. L’autòpsia demostra que ha estat enverinat i la policia sospita de Malatesta. Què pot haver passat?

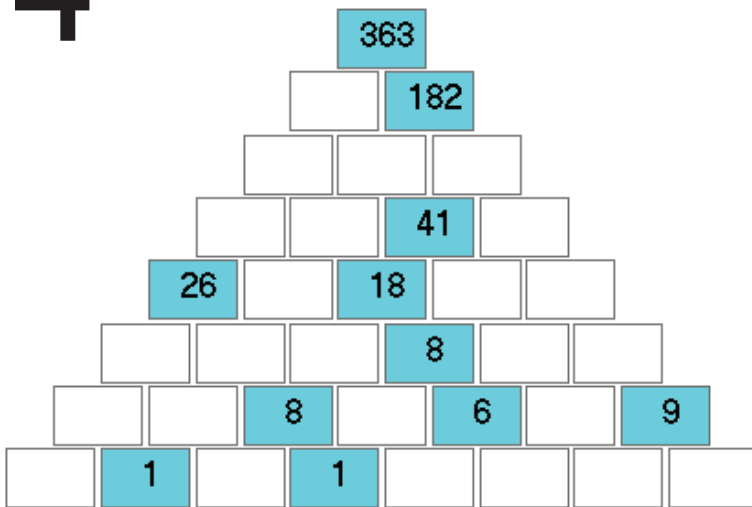
Mostrem dues de les posicions possibles. Averigua, ara, la cara oposada al triangle.

2 Una altra pregunta sobre les cares del dau del Fatumer anterior. Recordem les sis figures:

3 Un conill està a 110 metres del seu cau i és perseguit per un gos que està a 24 metres del conill i alineat amb el conill i el cau. A cada salt el conill avança 2 metres i el gos 3. En el temps que el conill fa 5 salts el gos en fa 4. Caçarà el gos al conill, o aquest podrà refugiar-se al cau?

4 Intenta resoldre el sudoku i el triangle numèric següents:

					9	2	7	4
	7		4			1		6
2	3						5	
				7	1			
			6					1
5		1			3		6	7
			3			4		8
	2	3			7			
9								

Solucions als passatemps de la revista anterior (núm. 95)

1 Suposem que els números són $x-1$, x i $x+1$. La suma algebraica és $3x$, que ha de ser 99. Per tant x és 33, sent 31 i 35 els altres dos.

3 Camió 1974EJE, cotxe 8428DTD i moto 0595AEC
La que té vocals repetides (EJE) no té xifres repetides, per tant, com l'únic número sense xifres repetides és 1974 tindrem que 1974EJE és una matrícula.

2 Els catets del triangle limiten amb l'estrella i el cercle. En el segon dau la cara de sota limita amb un catet, per tant serà el cercle.

Si DTD fóra imparell hi hauria dos matrícules amb vocals i parells a la vegada, per tant DTD ha de ser parell (1974 o 8428). Del paràgraf anterior inferim 8428DTD. Finalment, quedarà 0595AEC.

INFORMACIÓ D'INTERÈS

TELÈFONS D'INTERÈS

Ajuntament del Pinell	977 426 231	Punt d'informació juvenil	977 420 614
Consultori mèdic del Pinell	977 321 395	Estació d'autobusos Gandesa	977 420 910
Generalitat de Catalunya Deleg. Territorial del Govern	977 441 234	RENFE Móra la Nova	977 400 349
Ambulàncies Gandesa	977 420 697	Avaries Telèfon	1002
Urgències	977 420 036	Avaries llum	977 440 032
Creu Roja Batea	977 420 965	Mossos d'Esquadra	088
CAP Gandesa Ambulatori	977 421 245	Bombers Urgències	977 420 080
Ambulatori Tortosa	977 500 333	Bombers Consultes	977 420 885
Hospital Verge de la Cinta	977 519 100	Farmàcia Pinell	977 426 076
Hospital de la Santa Creu	977 500 533	Hospital Móra d'Ebre	977 401 811 977 401 863
Quinta Aliança	977 501 344	CEIP Cèsar Martinell	977 426 216
Consell Comarcal de la Terra Alta	977 420 018	Serveis funeraris Mena	977 178 376
DARP Gandesa	977 420 146	Funerària comarcal Móra d'Ebre	977 403 112

FARMÀCIES DE GUARDIA

SETMANA	JULIOL	AGOST	SETEMBRE
PRIMERA	Corbera d'Ebre	Caseres	La Pobla de Massaluca
SEGONA	Gandesa	Batea	Gandesa
TERCERA	Horta de Sant Joan	la Fatarella	Batea
QUARTA	la Fatarella	Gandesa	Horta de Sant Joan
QUINTA		Arnes	

CAPS DE SETMANA: Móra d'Ebre. Les farmàcies de guàrdia mantenen els torns setmanals. Gandesa està oberta tots els dissabtes de 10h fins a 20h.

Telèfons: Arnes 977 435 389 / Batea 977 430 263 / Bot 977 428 200 / Caseres 977 431 859 / Corbera 977 420 465 / La Fatarella 977 413 417 / Gandesa 977 420 069 / Horta 977 435 023 / El Pinell 977 426 076 / La Pobla 977 439 727 / Villalba 977 438 105

TRENS

RENFE	www.renfe.es 902 240 202			
	Móra la Nova	Tarragona	BCN	Tren
	6.43 *	7.49	9.09	RE
	8.18	9.26	10.40	RE
	12.18	13.26	14.40	RE
	14.05	15.12	16.40	RE
	17.42	18.58	20.13	RE
	19.12	20.27	21.39	RE
	6.00 **	7.10	8.12	RE
	6.05 ***	7.25	8.37	RE
	7.40	8.54	10.09	RE
	9.36	10.56	14.12	RE
	11.45	12.58	13.37	RE
	13.46**	15.00	16.12	RE
	14.03***	15.08	16.12	RE
	15.45	16.59	18.10	RE
	16.44	17.58	19.12	RE
	18.08****	19.21	20.40	R
	18.42	19.58	21.10	RE
	19.18*****	20.34	21.43	R
	19.38	20.53	22.10	RE
	20.52	22.10	23.23	R

* Els diumenges circula des de Reus
 ** No circula dissabtes, diumenges i festius
 *** Només circula dissabtes feiners
 **** Només circula diumenges i festius del 29/3 al 25/10/2020
 ***** Només circula diumenges i festius

AUTOBUSOS

HISPANO IGUALADINA

www.igualadina.net | 902 292 900

Gandesa -> Tarragona

Parada	de dilluns a divendres en període lectiu	de dilluns a divendres en període NO lectiu
Gandesa	6.30-14.00	7.00-14.30
Móra la Nova	6.55-14.25	7.25-14.55
Reus	7.45-15.15	8.15-15.45
Tarragona	8.15-15.45	8.45-16.15

Tarragona -> Gandesa

Parada	de dilluns a divendres en període lectiu	de dilluns a divendres en període NO lectiu
Tarragona	11.00-16.45	9.00-16.30
Reus	11.20-17.15	9.35-17.05
Móra la Nova	11.55-17.50	10.10-17.40
Gandesa	12.25-18.20	10.40-18.10

Llocs de sortida: Barcelona: Estació d'autobusos de Sants, Tarragona: Estació d'autobusos, Reus: Estació d'autobusos, Alcanyis: Av. d'Aragó, 5, Gandesa: Estació d'autobusos.

HIFE

www.hife.es | 902 119 814 | Sortides des del Pinell de Brai

Sortida	Destí	Arribada	Dies
06.00	Gandesa	06.15	DI a Dv feiners
06.00	Móra la Nova	06.50	DI a Dv feiners
07.45	Tortosa	08.15	DI a Ds feiners
07.45	Barcelona	12.00	DI a Ds feiners
07.45	Gandesa	08.00	DI a Dv feiners
08.15	Tortosa	09.00	DI a Dv feiners
08.15	Barcelona	12.00	DI a Dv feiners
09.05	Gandesa	09.20	diari
09.05	Saragossa	11.00	diari
09.05	Pamplona	15.30	diari
09.05	Burgos	19.10	diari
09.05	Madrid	16.35	DI a Ds feiners
13.10	Tortosa	14.25	diari *
13.10	Castelló	17.35	diari *

* Parada al costat de la canterilla dels dos ulls

SOLUCIÓ AL QUI ÉS QUI

1. M. Carme Montaña Guará, de Paloma
2. Consolación Bedrina Martínez, de la Serrana
3. Ramona Beniges Martí, de la Bienvenida
4. M. José Vallespi Vallés, del Cantonero
5. Lúdia Quixalòs Vallés, del Franceset
6. Pepita Pegueroles Álvarez, d'Aulesa
7. Rosa Amposta March, de la Generosa
8. Antonio Vallespi Benaiges, de Ramendi
9. Franc Martínez Montaña, de Paloma
10. Aurora García Guará, de Xamaco
11. Francisca Benaiges Clua, de Ramendi

ELECTRICITAT I FONTANERIA
A&B C.B.

INSTAL·LACIONS D'ELECTRICITAT I FONTANERIA
C/ Pilonet, 13 Tel. 977 42 63 38

Peluqueria Unisex
CRIS

C/ Lleida, 26 Tel. 977 42 60 05 - 977 42 60 34
EL PINELL DE BRAI

Reparació i venda d'ordinadors. Servei d'accés a internet.

HelpSystems

Ferran Montagut
Telèfon: 977 457 408
Mòbil: 649 304 857
E-mail: ferran@helpsystems.info
www.helpsystems.info

Xarxes informàtiques. Servei a domicili.

QUEVIURES PINELL CB

C/ Tortosa, 4
Tel. 663 978 038

F A R M À C I A

**Laureano
Blanch
Escurriola**

C/ Lleida, 3 Tel. 977 42 60 76

OBRES
FAB

CONSTRUCCIONS
EN GENERAL

C/ Santa Magdalena, 18
Tel. 977 42 60 73 620 88 97 14
43594 EL PINELL DE BRAI

Aleu Instal·lacions

Electricitat · Fontaneria · Calefacció
Aire Condicionat

Carlos Aleu Montagut

C. Benifallet, 4 · 43594 El Pinell de Brai · Tarragona
Tels. 620 263 962 · 977 426 243 · aleuinستا@terra.com

**Venda d'ordinadors, Impressores,
Servidors...**

Reparació i manteniment...

**Instal·lacions de ADSL, Xarxes,
Tallafocs, S.O...**

**Formació Excel, Photoshop, Access,
Word...**

Programació a mida, Pàgines web...

Fungibles, Tònens, tinta...

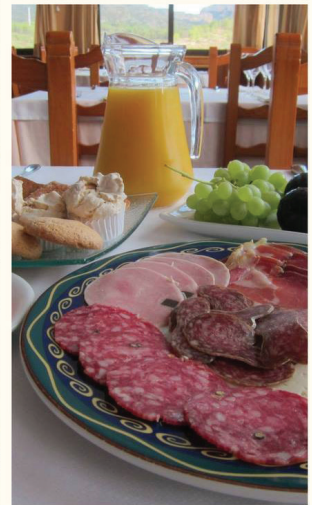
Disseny Gràfic, Maquetació, Tríptics...

www.ebresoft.com info@ebresoft.com
Tel/Fax.977 42 60 25 620 86 46 86

CELLER LAUREANO-SERRES

www.serres.net | laureano@serres.net

carícies d'oli

Cosmètica natural artesana

www.caricies.com

info@caricies.com

ca l'àngel
allotjament rural

C/ Pou de la neu, 16 - 43594 El Pinell de Brai - Tarragona
tel. 977 426157 e-mail: info@calangel.info www.calangel.info

Nom comú: Gerretes de mel

Nom Científic: *Cytinus hypocistis*

Planta paràsita de les estepes. Viu sota terra aferrada a les arrels de l'hoste. Però la podem veure quan floreix i treu les flors a l'exterior per a que pugui ser pol·linitzada per les formigues. Tenen unes fulles amb forma d'escata de color vermellós i les peces florals groguenques apareixen en rams de fins a dotze flors sobre la mateixa arrel. Diferenciem el *Cytinus hypocistis* del *Cytinus ruber* en que aquest darrer té les peces florals blanques, i les fulles de color vermell viu. Floreixen en primavera. És una planta comestible que segrega una substància dolça semblant a la mel.

INDRETS DEL PINELL

Vista de part de les Petges, a la serra de Cavalls, després de la cremada de l'any 2012.

SABEU ON ESTÀ?

Sabeu on es troba aquesta simètrica façana de balcó i finestres?

Solució al sabeu on està anterior:

La pintura a la paret d'una casa es troba a l'antiga ca Mingarra a l'inici del carrer de la Costa, obra de Ricard Vallespi.

QUI ÉS QUI?

Grup de treballadores del taller de confecció de la Rosa de la Generosa. Any 1988.